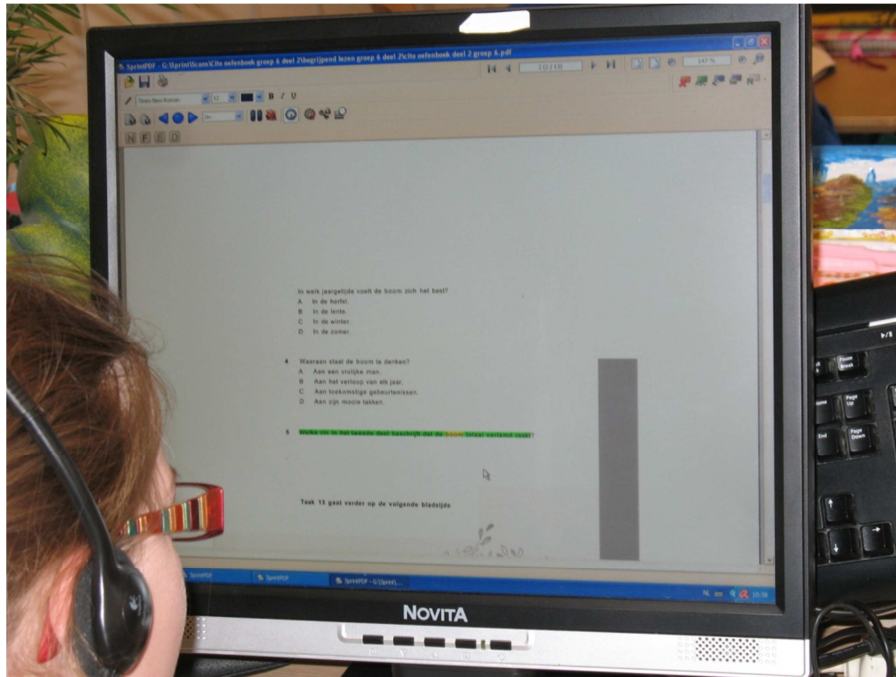

IK LEES.....

IK SPRINT.....

IK BEGRIJP !!

Naam	Corry Hoppenbrouwers
Studentnummer	2163371
Opleiding	Master Special Educational Needs (M SEN) Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Leerroute	Intern Begeleider
Begeleid door	Han Jespers Mei 2012

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting	5
Inleiding	7
Hoofdstuk 1. Aanleiding en probleemstelling	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Huidige situatie	10
1.3 Probleemverkenning	11
1.4 Onderzoeksvraag	11
1.5 Deelvragen	12
1.6 Doel in het onderzoek	12
1.7 Doel van het onderzoek	12
1.8 Wat is al bekend?	13
1.9 De verwachte opbrengst	13
Hoofdstuk 2. Theoretische onderbouwing	14
2.1 Dyslexie	14
2.2 Begrijpend lezen	14
2.2.1 Vlot lezen	15
2.2.2 Leesmotivatie	15
2.3 ICT-hulpmiddelen bij leesproblemen	15
2.4 Compenserende middelen	16
2.5 Het programma Sprint Plus	17
2.6 Inzet van voorleessoftware bij begrijpend lezen	17
2.7 Motivatie	18
2.8 Eerdere onderzoeken	18
2.9 Zorgaanbod	19
2.10 Conclusie vanuit de theorie	19
Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethodologie	21
3.1 Context van het onderzoek	21
3.2 Doelgroep	21
3.3 Onderzoekperiode	21
3.4 Onderzoeksmethode	22
3.5 Keuze van waarnemingsmethode	22

3.6	Betrouwbaarheid en validiteit	24
3.7	Ethiek	24
Hoofdstuk 4. Data analyse en resultaten		26
4.1	Prestaties op begrijpend lezen	26
4.1.1	Opbrengsten van de vragenlijst	26
4.1.2	Opbrengsten van het interview met leerlingen	27
4.1.3	Opbrengsten van de verschillende toetsen	27
4.1.4	Opbrengsten volgens de leerkrachten	29
4.2	Motivatie voor begrijpend lezen	29
4.2.1	Opbrengsten van de vragenlijst voor leerlingen	29
4.2.2	Opbrengsten van het interview met leerlingen	30
4.2.3	Opbrengsten van de observatie van leerlingen	30
4.2.4	Opbrengsten van de vragenlijst voor leerkrachten	30
4.2.5	Opbrengsten van het interview met leerkrachten	30
4.3	Zorgaanbod	31
4.3.1	Opbrengsten van de vragenlijst voor leerkrachten	31
4.3.2	Opbrengsten van het interview met leerkrachten	31
4.4	De deelvragen van het onderzoek	31
4.4.1	Deelvraag 1	31
4.4.2	Deelvraag 2	32
4.4.3	Deelvraag 3	32
Hoofdstuk 5. Conclusies		34
5.1	Resultaten	34
5.1.1	Motivatie	34
5.1.2	Prestatie	34
5.1.3	Zorgaanbod	35
5.2	Beantwoording van de onderzoeksvraag en de deelvragen	35
5.3	Aanbevelingen voor het traject van implementatie van Sprint Plus	37
Hoofdstuk 6. Evaluatie van het onderzoek		38
6.1	Aanpak van het onderzoek	38
6.1.1	Uitvoerbaarheid	39
6.1.2	Acceptatie van het onderzoek	39
6.1.3	Effectiviteit van het onderzoek	39

6.1.4	Tevredenheid over de aanpak	40
6.2	Reflectie op mijn eigen leerproces	40
	Nawoord	43
	Literatuurlijst	44
	Bijlagen	
	Bijlage 1: toestemmingsbrief voor de ouders	47
	Bijlage 2: vragenlijst voor leerkrachten	48
	Bijlage 3: vragenlijst voor leerlingen	49
	Bijlage 4: gegeven antwoorden op de vragenlijst voor leerkrachten	50
	Bijlage 5: gegeven antwoorden op de vragenlijst voor leerlingen	51
	Bijlage 6: gegevens van interview met leerlingen	52
	Bijlage 7: gegevens van interview met leerkrachten	53
	Bijlage 8: gegevens uit de observaties van leerlingen	54

Samenvatting

In het kader van Passend Onderwijs zijn we als school bezig om ons basiszorgaanbod in kaart te brengen. Als school staan we al jaren bekend om onze goede prestaties en leerlingenzorg. In het zorgaanbod komt de nadruk dan ook te liggen op het begeleiden van leerlingen met problemen op de kernvakken taal, lezen en rekenen.

Om leerlingen met problemen op het gebied van lezen te kunnen ondersteunen, willen we als school inzetten op een optimale begeleiding van dyslectische leerlingen. Om dyslectische leerlingen te begeleiden op technisch lezen, krijgen deze leerlingen extra zorg en aandacht voor technisch lezen, zoals in het Protocol Leesproblemen en Dyslexie (Scheltinga, Gijsel, Van Druenen & Verhoeven, 2011) wordt aanbevolen. Dyslectische leerlingen hebben vaak niet alleen problemen op het gebied van technisch lezen. Door hun zwakke niveau van technisch lezen, wordt hun motivatie voor lezen minder, bouwen zij daardoor soms een kleinere woordenschat op en lopen ze een achterstand voor begrijpend lezen op. De achterstand op begrijpend lezen is niet passend bij het cognitieve niveau, wat op basis van hun intelligentie verwacht mag worden.

Mijn onderzoek is gericht op het effect van de inzet van Sprint Plus op de motivatie en prestatie bij begrijpend lezen, en op de vraag of het programma in te passen is in het zorgaanbod van de klas.

Door het programma tijdens de onderzoeksperiode in twee groepen te laten gebruiken, zullen de twee betrokken leerkrachten aan het einde van het onderzoek kunnen aangeven of zij het programma inpasbaar vinden in het zorgaanbod van de klas. Als dit zo is, kunnen zij samen met mij als intern begeleider, de olievlek vormen om deze voorleessoftware in te voeren en het gebruik ervan op te nemen in het schoolspecifieke dyslexieprotocol.

Zowel de betrokken leerkrachten als de leerlingen uit de onderzoeksgroep geven aan dat de motivatie voor lezen, en daarbij ook voor begrijpend lezen is toegenomen. Het

effect op de prestaties is dat leerlingen aangeven de tekst beter te begrijpen en meer motivatie hebben om antwoorden in de tekst terug te zoeken.

De leerkrachten die aan het onderzoek hebben meegewerkt, zijn van mening dat zij het programma Sprint Plus kunnen opnemen in het zorgaanbod van hun klas. We zullen als team moeten beslissen of en hoe we Sprint Plus voor begrijpend lezen gaan opnemen in het schoolspecifieke protocol dyslexie. Aanbevelingen op het gebied van implementatie van het programma zijn in mijn onderzoek verwerkt. Naast het werken met compenserende materialen zal de school altijd blijven inzetten op het verbeteren van het technisch leesniveau van de leerlingen. Om dit te bewerkstelligen zullen de juiste interventies moeten worden geboden.

Mijn onderzoek omvat alleen het gebruik van Sprint Plus voor begrijpend lezen; om tot een gehele invoering van het programma te komen, zal in de toekomst nog onderzoek gedaan moeten worden naar de inzet van Sprint Plus bij taal en spelling.

Inleiding.

Ik ben werkzaam op een school voor Katholiek basisonderwijs.

Ik heb veel ervaring in groep 4 en groep 8, maar heb ook regelmatig ingevallen in andere midden- en bovenbouwgroepen. Ik werk sinds 2009 als intern begeleider op de school waar ik reeds 20 jaar werkzaam ben in een dorp van 24.000 inwoners op een van de Zuid-Hollandse eilanden. Wij werken onder een bestuur van ouders en zijn een éénpitter.

Mijn onderzoek richt zich op leerlingen met (een vermoeden van) dyslexie. Vorig schooljaar heb ik een aantal keren per week deze leerlingen begeleid bij technisch lezen. Ik merkte dat de dyslectische leerlingen, naast moeite met het verklanken van de tekst, ook moeite hadden met het begrijpen van de tekst. Zij waren zo bezig met het technisch lezen, dat er weinig tot geen ruimte was voor begrijpend lezen. Ik zag dat dit de leerlingen vaak frustreerde.

Ik wil als IB-er graag zorg verlenen aan de leerlingen. In de periode dat ik net begon als intern begeleider, ben ik door een ouder in contact gekomen met het voorleessoftwareprogramma Sprint. We hebben het programma twee jaar geleden aangeschaft om er met 10 leerlingen binnen de school gelijktijdig mee te kunnen werken. Sprint is een programma dat teksten op de computer kan voorlezen, waarbij de leerling door het volgen van de cursor mee kan lezen. Het helpt leerlingen dus bij het verklanken van de tekst. Het wordt een compenserend hulpmiddel genoemd voor dyslectische leerlingen. We hebben het programma wel aangeschaft, maar gebruiken het alleen voor een enkele leerling bij de toets begrijpend lezen.

Ik wil het programma graag bekend maken bij de leerkrachten. Leerkrachten weten wel behoorlijk wat over het bieden van interventies, maar hebben geen kennis van compenserende middelen.

Ik heb gekozen voor dit onderzoek om de leerkrachten te laten zien hoe het programma werkt, hoe de leerlingen er mee werken en wat er nodig is van de leerkrachten om het programma te kunnen gebruiken in de klas. In de theorie komt

naar voren dat de meeste leerlingen het een prima hulpmiddel vinden. Als dit zo is hoop ik de leerkrachten enthousiast te maken om het programma binnen de klas te gaan gebruiken.

Ik zou het liefst een teambreed veranderingsproces leiden, met betrekking tot het invoeren van Sprint, maar vind dit voor mezelf een te grote stap. Daarom probeer ik door de ervaring van de twee leerkrachten een situatie te bereiken, waarbij deze leerkrachten mij steunen om Sprint teambreed te introduceren. Ik hoop dat het werken aan dit onderzoek mij meer zelfvertrouwen geeft om in de toekomst grotere veranderingsprocessen op school te gaan leiden.

Ik wil bereiken dat dyslectische leerlingen daar waar mogelijk het compenserende programma Sprint Plus gaan gebruiken bij alle vakken waarbij sprake is van een belemmering van functioneren doordat deze leerlingen dyslectisch zijn.

Ik vind dit onderzoek belangrijk omdat we een school willen zijn die dyslectische leerlingen de best mogelijke zorg wil bieden. Mijn taken als IB-er liggen vooral op cognitief gebied, waardoor dit onderzoek voor mij persoonlijk maar ook als IB-er belangrijk is.

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek, hoop ik dat ik volgend jaar ook alle andere dyslectische leerlingen met het programma Sprint Plus kan laten werken, niet alleen bij de toetsen begrijpend lezen, maar ook bij de lessen begrijpend lezen en wereldoriëntatie, waarbij het lezen van langere teksten veelvuldig voorkomt. Daarbij zal het ook belangrijk zijn om alle leerkrachten te betrekken bij het werken met Sprint Plus in het onderwijs op onze school.

Hoofdstuk 1. Aanleiding en probleemstelling

In dit hoofdstuk wil ik aangeven wat me bewogen heeft om tot dit onderzoek te komen, wat de huidige situatie is, de probleemverkenning tot de onderzoeksvraag, de onderzoeksvraag en de deelvragen, het doel in en het doel van het onderzoek en de verwachte opbrengst.

1.1 Aanleiding

Vanuit het samenwerkingsverband kwam het verzoek om ons onderwijszorgprofiel te beschrijven. In het kader van Passend Onderwijs is het de bedoeling dat binnen een samenwerkingsverband de expertise op alle facetten van het onderwijs over de scholen van het samenwerkingsverband wordt verdeeld. In de discussie die we als team over dit onderwerp gevoerd hebben, kwam onze expertise op het bieden van zorg voor cognitieve problemen het meest duidelijk naar voren. We hebben een goede naam en veel ervaring als het gaat om het bieden van de juiste zorg aan kinderen met een leerprobleem. Daarbij denken we dan aan leerlingen met behoefte aan zorg voor technisch en begrijpend lezen, rekenen en spelling. Wanneer we als school op deze zorgbehoeften willen inzetten, zullen we nog meer expertise op moeten doen over deze onderwerpen.

Dyslexie is een onderwerp wat regelmatig ter sprake komt binnen het team. Er liggen duidelijke afspraken over de begeleiding van leerlingen met een technisch leesprobleem en het bieden van interventies. Er zijn ook afspraken over compenseren bij het afnemen van de toetsen technisch en begrijpend lezen, in de vorm van het aanbieden van vergrote versies en meer tijd voor begrijpend lezen. We hebben echter geen afspraken over de inzet van compenserende ICT-middelen. Enkele teamleden weten dat leerlingen wel eens met zo'n hulpmiddel gewerkt hebben, maar het werken met zo'n compenserend middel, vond altijd buiten de klas plaats, waardoor de leerkrachten er nooit echt kennis mee gemaakt hebben.

Mijn taak als IB-er is er voor te zorgen dat de zorg voor de leerlingen optimaal is. De inzet van ICT wordt steeds belangrijker in het onderwijs. Doordat leerlingen gebruik gaan maken van ICT-hulpmiddelen, kan de leerkracht energie en aandacht aan

andere zaken geven. In onze grote groepen met een aantal leerlingen met speciale onderwijsbehoeften kan dit winst opleveren bij het bieden van passend onderwijs. Wanneer we als school willen uitdragen dat we veel expertise hebben op deze gebieden, hoort daar ook bij dat we een schoolspecifiek dyslexieprotocol moeten opstellen voor onze school. In het protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8 PO (Scheltinga, Gijsel, Van Druenen & Verhoeven, 2011) staat over compenserende maatregelen het volgende: *sommige leerlingen met dyslexie hebben, ondanks extra intensieve en systematische begeleiding op school en in de gezondheidszorg, zodanig last van hun lees- en spellingsproblemen, dat zij onvoldoende in staat zijn om functionele lees- en schrijftaken uit te voeren. Om de leerontwikkeling ook bij deze groep leerlingen te vergroten en hun kennis verder uit te breiden, kan de leerkracht compenserende ICT-hulpmiddelen laten gebruiken om de zwakke lees- en spellingvaardigheid te compenseren.*

Door de aanschaf van het programma Sprint als netwerkversie voor school, hebben we twee jaar geleden de eerste stap gezet tot het gebruik van compenserende middelen, maar bij deze stap is het tot nu toe gebleven.

1.2 Huidige situatie

Het inzetten van compenserende materialen maakt nog geen deel uit van de hulp aan dyslectische leerlingen. Er wordt door de leerkrachten hard gewerkt aan het verbeteren van de leesprestaties voor technisch lezen, door veel en intensief te oefenen. Wanneer dit na een minimale interventieperiode van 5 maanden niet tot een verbetering van het resultaat leidt, gaat de IB-er samen met de leerkracht kijken of er sprake zou kunnen zijn van dyslexie. Het screeningsinstrument voor dyslexie van CITO wordt twee maal per jaar afgenomen. Leerlingen die niet of weinig vooruitgaan, worden na overleg met ouders aangemeld voor een dyslexieonderzoek. Dit kan plaatsvinden bij een plaatselijk bureau of bij het RID¹, waar we als school goede ervaringen mee hebben. Wanneer leerlingen in aanmerking komen voor therapie, is er regelmatig overleg met het betrokken instituut. In de aanbevelingen die bij een dyslexieverklaring gedaan worden, staat vaak het gebruik van compenserende materialen. Ondanks dat we als school deze materialen in de vorm van Sprint Plus al enige jaren op school hebben, worden deze zelden of nooit

¹ Regionaal Instituut Dyslexie

ingezet. Wel wordt er regelmatig gewerkt met een 'maatje' voor de dyslectische leerling en de leerkrachten helpen deze leerlingen ook extra, door de tekst voor te (laten) lezen.

1.3 Probleemverkenning

We willen als school inzetten op het bieden van optimale zorg aan dyslectische leerlingen. Om deze zorg te kunnen bieden is kennis nodig over dit onderwerp. Binnen het team van leerkrachten is er kennis over de term dyslexie, het plegen van interventies en het bieden van compenserende middelen in de vorm van een vergrote toetsversie en meer tijd bij het maken van een toets. We hebben een compenserend ICT-hulpmiddel op school, in de vorm van het softwareprogramma Sprint Plus, maar gebruiken dit maar voor een enkele leerling. De leerkrachten kennen dit programma wel van naam, maar hebben er nooit mee gewerkt. Ook in gesprekken met leerkrachten bemerk ik dat het de leerkrachten ontbreekt aan kennis van compenserende maatregelen voor leerlingen met dyslexie.

Om het programma Sprint Plus beter te leren kennen heb ik me ingeschreven voor een training, gedurende een middag, bij Lexima, de ontwikkelaar van dit programma. Tijdens deze training werd voor mij duidelijk dat ik het programma nog niet voldoende beheers om er al meteen mee aan de slag te gaan. Ik heb mezelf als doel gesteld om deze vaardigheden onder de knie te hebben, voordat in januari de toetsen begrijpend lezen worden afgenomen.

1.4 Onderzoeksvraag

Als IB'er zie ik vaak de frustratie die het de dyslectische leerlingen oplevert om met grote stukken informatie en langere teksten om te gaan. Omdat het programma Sprint Plus al aangeschaft is op school, wil ik onderzoek gaan doen naar de inzet van het programma Sprint Plus, als compenserend materiaal voor dyslectische leerlingen bij begrijpend lezen. Daarbij wil ik vooral bekijken of de motivatie en de prestatie voor begrijpend lezen verbetert. Doordat de leerkrachten zien hoe de leerlingen met het programma werken en zelf beoordelen of er een effect is op de prestatie en de motivatie voor begrijpend lezen, hoop ik de leerkrachten enthousiast te maken om in de toekomst te blijven werken met het programma Sprint Plus bij

begrijpend lezen. Sprint Plus zou dan opgenomen kunnen worden in het zorgaanbod van de klas. Daaruit volgt onderstaande onderzoeksvraag:

Ik onderzoek het werken met Sprint Plus als compenserend materiaal voor de dyslectische leerlingen bij begrijpend lezen omdat ik wil weten of het programma effectief is voor de motivatie en de prestatie bij begrijpend lezen, zodat we het werken met het programma kunnen invoeren op school en kunnen opnemen in het schoolspecifieke dyslexieprotocol.

1.5 Deelvragen

1. Heeft het werken met Sprint Plus een positief effect op de prestaties bij het begrijpend lezen van dyslectische leerlingen?
2. Heeft het werken met Sprint Plus een positief effect op de motivatie voor begrijpend lezen, voor de dyslectische leerling?
3. Hoe kunnen we Sprint inpassen in het zorgaanbod van onze school?

1.6 Doel in het onderzoek

Doel in mijn onderzoek is te bekijken of het programma Sprint Plus effectief is voor de leerlingen. Daarnaast wil ik onderzoeken of de leerkrachten het programma zodanig effectief vinden dat zij het willen en kunnen inpassen in het zorgaanbod in de klas. Als IB-er heb ik zicht op het zorgaanbod van onze school en daarom wil ik weten of de prestaties en de motivatie voor begrijpend lezen bij dyslectische leerlingen verbeteren wanneer zij de mogelijkheid krijgen met het programma Spint te werken tijdens de lessen begrijpend lezen. Om meer zicht te krijgen op mogelijk zorgaanbod, zal ik de leerlingen tijdens mijn onderzoek zelf begeleiden.

1.7 Doel van het onderzoek

Het doel van mijn onderzoek is om, wanneer het programma Sprint Plus effectief is voor de leerlingen, het programma Sprint Plus in te voeren op school en in te zetten bij de lessen begrijpend lezen en het lezen van teksten voor wereldoriëntatie. De resultaten van het onderzoek zullen gebruikt worden bij het opstellen van het schoolspecifieke protocol dyslexie.

1.8 Wat is al bekend?

Er zijn verschillende onderzoeken geweest die compenserende materialen onderzocht hebben voor dyslectische leerlingen. Uit de literatuur blijkt dat er een positief effect is op de prestatie en de motivatie van de dyslectische leerlingen door het gebruik van Sprint of een ander compenserend materiaal. Ik wil door een onderzoek in de praktijk de leerkrachten betrekken bij het beoordelen van de effecten, waardoor er een gefundeerd oordeel kan worden gegeven over het al dan niet gaan werken met het programma. Juist in het bieden van adaptief onderwijs willen we ons onderscheiden.

1.9 De verwachte opbrengst

Ik verwacht dat het programma als effectief wordt ervaren door zowel de leerlingen als de leerkrachten. Wel zullen we binnen de school een oplossing moeten vinden voor het beschikbaar maken van teksten en informatiebronnen om het programma Sprint succesvol in te kunnen zetten.

Ik wil bereiken dat dyslectische leerlingen daar waar mogelijk het compenserende programma Sprint Plus gaan gebruiken bij alle vakken waarbij sprake is van een belemmering van functioneren doordat deze leerlingen dyslectisch zijn.

Mijn onderzoek is voor mij geslaagd als aan het einde van de onderzoeksperiode het programma Sprint zodanig effectief blijkt dat leerlingen en leerkrachten met het programma willen blijven werken. Door de begeleiding die ik de leerlingen tijdens de lessen begrijpend lezen geef, komen de leerkrachten in aanraking met de werkwijze van het programma. Door de leerkrachten zoveel mogelijk bij mijn onderzoek te betrekken, zowel in de uitvoering als in gesprekken over de bevindingen, zullen ook de doelstellingen van het programma voor de leerkrachten duidelijk worden.

Hoofdstuk 2. Theoretische onderbouwing

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de bestudeerde literatuur. De onderwerpen dyslexie, begrijpend lezen, motivatie, compenserende ICT-hulpmiddelen en zorgaanbod komen aan de orde.

2.1 Dyslexie

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (Stichting Dyslexie Nederland, 2008)

Ongeveer 15 % van de kinderen is zwak in technisch lezen (Smeets & Kleijnen, 2008). Bij ongeveer 4% van deze kinderen wordt dyslexie vastgesteld. Er moet gedurende langere tijd gewerkt zijn met een planmatige aanpak van interventies, die weinig of geen resultaat opleveren, om een onderzoek naar dyslexie mogelijk te maken. Dyslexie kan alleen vastgesteld worden door een orthopedagoog of een psycholoog.

Ik benoem vanaf nu alleen het gebied van het lezen en laat spellingproblemen even buiten beschouwing. Het technisch lezen is een specifieke vaardigheid, waarin je niet noodzakelijk beter bent als je intelligenter bent. Bij veel leerlingen bestaat het probleem vooral in de snelheid van het verklanken (Van der Leij, 2003).

De gevolgen van dyslexie zijn groot. Ik beperk me tot het benoemen van de problemen die betrekking hebben op begrijpend lezen: moeite met het snel en accuraat lezen van teksten en een trage verwerking van informatie. Als deze problemen langer blijven voortbestaan kunnen er ook problemen ontstaan op het sociaal-emotionele vlak zoals motivatieproblemen (Vernooy, 2006).

2.2 Begrijpend lezen

Om een goed begrijpend lezer te worden is het belangrijk dat leerlingen:

- een goede leesstart maken
- (vlot) leren lezen

- een goede woordenschat hebben en leesstrategieën kunnen gebruiken
- leesmotivatie hebben (Vernooy, 2006)

2.2.1 Vlot lezen

‘Vlot lezen’ is de vaardigheid om een tekst accuraat en automatisch te decoderen.

Wanneer leerlingen in groep 4 – 6 onvoldoende vlot lezen, stagneert het voortgezet technisch lezen, wat negatieve effecten heeft op het begrijpend lezen.

De strategieën die leerlingen moeten gebruiken om teksten goed te kunnen begrijpen zijn : samenvatten, hoofdgedachte vinden, inhoud voorspellen en verifiëren, informatie afleiden, woordbetekenis achterhalen, voorkennis activeren en een schema kunnen maken van de tekst. (Vernooy, 2006)

Doordat zwakke lezers hun aandacht te veel moeten richten op het decoderen van de tekst, is er minder werkgeheugen over om zich te richten op de betekenis van de tekst.

2.2.2 Leesmotivatie

Kinderen willen vooral dingen doen waar ze goed in zijn. Dit betekent dat zwakke lezers vaak minder gaan lezen en op een gegeven moment de leesmotivatie verliezen, omdat het lezen niet (goed) lukt.

Wanneer een leerling niet vlot kan lezen heeft dit de volgende gevolgen:

- lezen kost veel tijd
- de leerling leest minder
- de leesmotivatie neemt af
- de woordenschat blijft beperkt omdat de leerling weinig of niet leest
- negatieve effecten voor begrijpend lezen (Vernooy, 2003)

Wanneer de technische leesvaardigheid de oorzaak is van problemen bij begrijpend lezen blijkt dit uit het feit dat de leerling beter presteert op begrijpend luisteren (Shankweiler et al., 1999).

2.3 ICT-hulpmiddelen bij leesproblemen

Er zijn softwareprogramma's op de markt, die het mogelijk maken teksten door de computer voor te laten lezen, de zogenaamde voorleessoftware. Deze programma's

kunnen ingezet worden bij alle vormen van dyslexie. De volgende voorleessoftware is beschikbaar, gerangschikt naar functionaliteit. Dat houdt in dat de verschillende hulpmiddelen gerangschikt zijn van minder naar meer mogelijkheden:

- Deskbots en Readplease
- Lees Mee! En Lees Je Mee
- ClaroRead en EasyTutor
- Sprint en Sprint Plus
- Kurzweil 3000

2.4 Compenserende middelen

Wanneer er sprake is van hardnekkige leesproblemen, die ondanks veel interventies niet op te lossen zijn, kan er gekozen worden voor compenseren. We spreken van compenseren als er maatregelen genomen worden om zwakke lezers te ondersteunen, waarbij het wel van belang is dat de leerling de taak zelf uitvoert. We kunnen het begrip compenseren verdelen in technische en niet-technische compensatie. Onder niet-technische compensatie wordt onder andere het aanbieden van vergrote teksten en tijdverlenging bij toetsen verstaan (Kleijnen, 2008).

Technische compensatie bestaat uit de inzet van hardware en software die het lezen vergemakkelijken en ondersteunen. Een voorbeeld van hardware is het gebruik van een Daisy-speler of readingpen. Voorbeelden van software zijn programma's als Kurzweil 3000, Sprint Plus en ClaroRead. Het grote voordeel van software vind ik dat de leerling luistert naar het voorlezen en actief meeleest met de tekst, waardoor er gelijktijdig auditieve en visuele input is.

Goede voorleessoftware moet drie functies bevatten (Kleijnen, 2008):

- De voorleessnelheid moet individueel regelbaar zijn
- Het woord dat voorgelezen wordt moet gemarkeerd zijn, er loopt een meeleescursor mee
- De gebruiker moet in de tekst kunnen navigeren, waardoor bepaalde stukken tekst nog eens gelezen kunnen worden.

2.5 Het programma Sprint Plus

Het programma Sprint Plus heeft bovenstaande functies beschikbaar. Sprint Plus kan digitale teksten voorlezen, die reeds op de computer beschikbaar zijn. Voor het omzetten van papieren tekst naar een digitaal bestand, wordt het gebruik van de Scansnap aangeraden. Hiermee verloopt het scannen van een schoolboek naar een PDF bestand snel en geautomatiseerd.

Wanneer de leerling het digitale bestand opent, kan hij met behulp van de navigatieknoppen, het voorleestempo en het volume instellen. Er kan tevens aangegeven worden of en hoe lang er een pauze moet zijn tussen twee zinnen. Er loopt een cursor mee met het voorgelezen woord, zodat de leerling goed mee kan lezen. Met de 'klik-en-leesknop' is het mogelijk om op elk gewenste plek in de tekst te beginnen met het voorlezen van de tekst.

Sprint Plus heeft meer mogelijkheden dan Sprint: er zijn vier talen beschikbaar (Nederlands, Engels, Frans en Duits) en wanneer het programma gebruikt wordt voor spelling is er een mogelijkheid voor woordvoorspelling en spellingcontrole voor dyslectici. Ook is het mogelijk direct een e-mail of internetpagina voor te laten lezen.

2.6 Inzet van voorleessoftware bij begrijpend lezen

Voorleessoftware is een hulpmiddel wat ingezet mag worden bij leerlingen met lees- en spellingproblemen, maar pas als alle inspanningen van remediëring te weinig resultaat opleveren en als er sprake is van (een vermoeden van) dyslexie. Het blijft gedurende de hele basisschoolperiode noodzakelijk in te blijven zetten op vergroting van de leesvaardigheid, om te proberen aan het einde van de basisschool een niveau van functionele geletterdheid (AVI Plus) te behalen, ook voor de dyslectische leerlingen (Scheltinga, 2011). Ook hier kan een ICT-hulpmiddel aan meewerken. De inzet van een ICT-hulpmiddel is dus tweeledig: het kan de leesprestaties verhogen en het draagt bij aan het beter begrijpen van een tekst (Elkind, 2007; Dimmitt et al., 2005).

De inzet van voorleessoftware zal er toe leiden dat de leerlingen in staat zijn om woordenschat en achtergrondkennis te verwerven passend bij hun intelligentieniveau, waardoor het niveau van begrijpend lezen verhoogd kan worden

(Smeets en Callebaut, 2005; Van der Weerden, 2007; Steenbeek-Planting et al., 2007).

Door met de inzet van ICT-hulpmiddelen al te beginnen op de basisschool, zal het voor de leerlingen die er al ervaring mee opgedaan hebben, gemakkelijker zijn om op het voortgezet onderwijs gebruik te maken van deze ICT-hulpmiddelen.

2.7 Motivatie

Leerlingen met een beperkte vaardigheid in technisch lezen ontwikkelen vaak een negatieve houding naar lezen. Doordat ze niet graag lezen, lopen ze een achterstand op in woordenschat en kennis van de wereld.

Doordat het lezen van teksten met behulp van spraaksoftware geen belemmering meer vormt voor technisch moeilijkere teksten, komen leerlingen in aanraking met teksten die hun wereldbeeld vergroten en waarbij ze ook informatie kunnen opdoen. Door positieve ervaringen met uitdagende teksten, zullen leerlingen langzaam maar zeker de motivatie terugvinden om meer te willen lezen en het ook aandurven om moeilijkere teksten te lezen (Kleijnen, 2008; Braams, 2006; Scheltinga et al., 2011).

2.8 Eerdere onderzoeken

Er is door een aantal mensen al onderzoek gedaan naar het gebruik van dyslexie-ICT. In het NCLB programma (No Child Left Behind) in de Verenigde Staten is onderzoek gedaan naar het gebruik van computerhulpmiddelen in de klas en de specifieke eigenschappen en functies van Kurzweil 3000 (Weinberger, 2004). De verwachting is dat de opbrengsten van mijn (kleinschalige) onderzoek in de lijn liggen van wat al onderzocht is. De specifieke opbrengst voor mij is het werken met het programma in de schoolpraktijk om op die wijze de leerkrachten de effecten te laten zien en de mogelijkheden voor inpassing in het zorgaanbod meteen praktisch te laten ervaren.

In Nederland is ook veel onderzoek gedaan naar ICT-hulpmiddelen bij dyslexie. Enkele voor mij belangrijke citaten:

Braams (2009): *“Ik beschouw het niet inzetten van hulpmiddelen op school als een dyslectisch kind zich daar beter mee kan redden dus als een foute beslissing, met ernstige pedagogische en onderwijskundige gevolgen.”*

Ria Jansen (nieuwsbrief LBIB, 2011): *“Voor het tijdig inzetten van hulpmiddelen is een proactief beleid wenselijk. De leidraad van handelen moet zijn: remediëren en compenseren versterken elkaar.”*

Er is veel onderzoek gedaan naar technisch en begrijpend lezen; deze onderzoeken zijn allemaal gedaan naar het programma Kurzweil 3000 (Van Houwelingen, 2010, Van den Berg, 2010, Kennisnet, 2011, Van der Weerden, 2007-2008). De resultaten op tekstbegrip zijn verbeterd (van Houwelingen, 2010 en Van den Berg, 2010). Uit onderzoek is ook gebleken dat het werken met voorleessoftware een positieve invloed heeft op de motivatie (Van Houwelingen, 2010).

Een studie naar het effect van het gebruik van Sprint Plus is gedaan door J. Bachman en J. van Steenbergen, beiden op scholen voor Speciaal Basis Onderwijs. De auteurs gaven aan dat leerlingen in hun onderzoek moeite hadden met het gebruiken van het programma. Deze bevindingen heb ik gebruikt door de leerlingen eerst goed te instrueren en samen te laten werken met medeleerlingen. Hierdoor hebben de leerlingen ook in de klas steun aan elkaar.

2.9 Zorgaanbod

Het inpassen van Sprint Plus in het zorgaanbod van de school vraagt een inbedding in de onderwijszorgvisie, de missie en het integrale onderwijszorgbeleid door zowel het management, de docenten als de begeleiders op school. Het is belangrijk doelen vast te stellen waarvoor de software ingezet kan worden (Callebaut, 2006).

De vier terreinen die zorg dragen voor een goede implementatie van ICT-hulpmiddelen zijn:

1. visie en beleid,
2. beheer en professionalisering,
3. materialen en
4. kwaliteitsbeleid en praktijkonderzoek (Kleijnen, 2008).

Ik kom hier bij mijn aanbevelingen van mijn onderzoek op terug.

2.10 Conclusies vanuit de theorie

Vanuit de theorie blijkt dat voorleessoftware in veel gevallen een goed hulpmiddel kan zijn voor dyslectische leerlingen. Leerkrachten geven een verbetering van tekstbegrip aan. De motivatie voor lezen neemt toe (Kennisnet, 2011).

Tijdens het lezen van het protocol Dyslexie, kwam naar voren dat het competentiegevoel van dyslectische leerlingen verbetert, wanneer leerlingen gebruik mogen maken van voorleessoftware (Scheltinga, 2011).

Ik ga allereerst kijken of mijn onderzoeksgegevens te vergelijken zijn met conclusies uit de theorie. Daarnaast kan ik de gemeten effecten gebruiken voor het onderzoek naar de mogelijkheden voor het inpassen van het programma in het zorgaanbod van de klas.

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek, hoop ik dat volgend jaar ook alle andere dyslectische leerlingen, vanaf groep 5, met het programma Sprint Plus kunnen werken. Ik hoop dat zij niet alleen bij de toetsen begrijpend lezen met Sprint Plus kunnen werken, maar ook bij de lessen begrijpend lezen en wereldoriëntatie. In het proces van invoering van Sprint Plus zal het belangrijk zijn de leerkrachten te betrekken bij dit invoeringsproces.

Hoofdstuk 3 Methodologie

In dit hoofdstuk komt de opbouw van het onderzoek, de onderzoeksvraag en de deelvragen, de onderzoeksvorm, het verzamelen van data en het gebruik van onderzoeksinstrumenten aan de orde. Tevens komen triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid en ethische kwesties aan bod in dit hoofdstuk.

3.1 Context van het onderzoek

Het onderzoek vindt plaats op een school met 240 leerlingen, verdeeld over 9 groepen. De kleutergroepen hebben ongeveer 25 leerlingen, de rest van de groepen heeft er ongeveer 30. Er werken 16 leerkrachten, 2 intern begeleiders en een directeur. De school is een éénpitter, wat betekent dat de school wordt geleid door een eigen bestuur, dat gevormd is door ouders. De school staat in de wijde omgeving bekend als een school met goede leerprestaties en een goed sociaal klimaat.

3.2 Doelgroep

De onderzoeksgroep bestaat in totaal uit 9 leerlingen: zeven leerlingen uit groep 6 en twee leerlingen uit groep 5. Van de zeven leerlingen uit groep 6 hebben zes leerlingen een dyslexieverklaring, één leerling is nog in onderzoek. Twee leerlingen volgen op dit moment de therapie bij het RID (Regionaal Instituut Dyslexie). Van de twee leerlingen in groep 5 heeft één leerling een dyslexieverklaring, de andere leerling is een rugzakleerling met veel cognitieve problemen na de behandeling van een hersentumor.

3.3 Onderzoekperiode

Het onderzoek vindt plaats in de periode van december 2011 tot half april 2012. De onderzoekperiode begint met een instructie voor de leerlingen uit de onderzoeksgroep over het werken met het programma Sprint Plus. In januari starten we het echte onderzoek met het maken van de Toets Begrijpend Lezen van CITO, met behulp van het programma Sprint Plus. In februari gaan alle leerlingen uit de onderzoeksgroep aan de slag met het Oefenboek Begrijpend Lezen van CITO, ook

met behulp van het programma Sprint Plus. Half april wordt het onderzoek geëvalueerd met de leerlingen en de leerkrachten.

3.4 Onderzoeksmethode

Het gaat om een praktijkonderzoek, wat betekent dat dit onderzoek context-, cultuur- en tijdgebonden is. Als praktijkonderzoeker heb ik gekozen voor het quasi-experiment. Een quasi-experiment kenmerkt zich als een experiment, maar er is geen controlegroep te vormen, omdat ik binnen de onderzoeksgroep geen leerlingen wil uitsluiten van het gebruik van Sprint Plus. De uitkomsten van het onderzoek hebben dan ook een voorlopig karakter (Harinck, 2010).

Het gaat in dit onderzoek om een programma-evaluatie, waarbij ik me richt op de resultaten van het project: ik wil weten of er een effect te zien is op de prestatie en motivatie van begrijpend lezen, wanneer de dyslectische leerlingen gebruik mogen maken van het programma Sprint Plus. De prestatie ga ik meten door de resultaten van de toetsen begrijpend lezen te vergelijken, al dan niet gemaakt met behulp van Sprint Plus. De motivatie ga ik in kaart brengen na gesprekken met leerlingen en leerkrachten en het doen van observaties tijdens het werken aan begrijpend lezen.

3.5 Keuze van waarnemingsmethode

Als waarnemingsmethoden heb ik gekozen voor

- Gestructureerde observatie
- Vragenlijsten voor de leerlingen
- Vragenlijsten voor de betrokken leerkrachten
- Interview met leerlingen

Voor het beantwoorden van deelvraag 1: heeft het werken met Sprint Plus een positief effect op de prestaties bij het begrijpend lezen van dyslectische leerlingen, wordt er als volgt te werk gegaan:

- Analyse van de toetsresultaten van de toets begrijpend lezen 2011
- Analyse van de toets begrijpend lezen van januari 2012 (met Sprint)
- Analyse van de toets begrijpend lezen 1999 gemaakt in april 2012 (met Sprint)

Om een goede vergelijking te maken is er gekozen voor drie meetmomenten, waaronder twee met Sprint Plus. Bij het verkrijgen van een zuiver beeld van de prestaties voor begrijpend lezen kan de toets begrijpend lezen 2012 maar één keer afgenomen worden, vandaar dat er gekozen is om de toets begrijpend lezen 1999 te gebruiken, voor het vergelijken van de vaardigheidsscores.

Voor het beantwoorden van deelvraag 2: heeft het werken met Sprint Plus een positief effect op de motivatie voor begrijpend lezen, voor de dyslectische leerlingen, zijn de stappen als volgt:

1. De vragenlijst voor de leerlingen wordt afgenomen. De vragenlijst wordt door de onderzoeker voorgelezen, omdat het lezen van een grote hoeveelheid tekst het probleem is van de onderzoeksgroep. De vragenlijst bestaat uit een aantal vragen op een vierpuntschaal helemaal waar, een beetje waar, een beetje niet waar en helemaal niet waar, en is opgesteld naar aanleiding van bestudering van de Schoolvragenlijst voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs (Vorst, 2008).
2. Gestructureerde observatie van de leesmotivatie wanneer de leerlingen met Sprint werken. De kernwoorden daarbij zijn: taakaanpak, werktijd, gebruik van de mogelijkheden van het programma en taakgerichtheid. Bij het bekijken van een toegespitst onderwerp kan men gestructureerde informatie gemakkelijker gebruiken (Harinck, 2010).
3. Er vindt een interview plaats met de leerlingen aan het einde van de onderzoeksperiode. Dit interview is gericht op de motivatie voor begrijpend lezen.
4. De leerkrachten worden naar hun mening gevraagd in een interview over de motivatie van de leerlingen uit de onderzoeksgroep.

Het interview vormt een verdieping op de antwoorden uit de vragenlijst, om zo nog meer duidelijkheid te krijgen over de ervaringen van de leerlingen en leerkrachten. De leerkrachten worden erbij betrokken omdat zij elke dag met de leerlingen werken en vaak signalen terugkrijgen van leerlingen, die de IB-er niet ziet.

Voor het beantwoorden van deelvraag 3: hoe kunnen we Sprint inpassen in het zorgaanbod van de klas, ga ik als volgt te werk:

De leerkrachten vullen de door mij opgestelde vragenlijst in. Deze vragenlijst is samengesteld na bestudering van de literatuur over het programma Sprint Plus. Naar aanleiding van de uitkomsten vindt er een gesprek plaats met beide leerkrachten om duidelijk te krijgen welke afspraken en aanpassingen er nodig zijn om Sprint in te passen in het zorgaanbod van de school.

In de aanbevelingen van mijn onderzoek zal dit aspect terugkomen.

Het onderzoek bevat zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens. In de datapresentatie zal voor de kwantitatieve gegevens gebruik gemaakt worden van grafieken of tabellen.

Voor de kwalitatieve gegevensverwerking zal gebruik gemaakt worden van de geordende schoenendoos (Harinck, 2010). Dit houdt in dat ik ordening en structuur breng in de gegevens, zoals ik die uit de verschillende onderzoeksinstrumenten verkregen heb.

3.6 Betrouwbaarheid en validiteit

Twee belangrijke methodologische voorwaarden in een onderzoek zijn betrouwbaarheid en validiteit. Om er voor te zorgen dat er van meer betrouwbaarheid sprake kan zijn, is gebruik gemaakt van brontriangulatie: leerlingen en leerkrachten. Ook de methodische triangulatie van zowel vragenlijst, interview en observatie is gebruikt in het onderzoek. Tevens heb ik geprobeerd om zoveel mogelijk nauwkeurig te meten, zodat bij een herhaling van het onderzoek de gegevens veelal gelijk zullen zijn. Tijdens de onderzoeksperiode is er communicatie tussen onderzoeker, leerkrachten en leerlingen uit de onderzoeksgroep.

Er is gestreefd naar validiteit van de gegevens. De korte onderzoeksperiode en het gebruik van verschillende toetsen en toetsomstandigheden maakt de resultaten minder valide.

3.7 Ethiek

Als school hebben we de missie om:

- het maximale uit een leerling te halen.
- alle leerlingen optimale kansen te bieden om tot ontwikkeling te komen.

- kinderen zelfstandigheid te leren.
- kinderen recht op autonomie te verlenen.

Het onderzoek heb ik zo zorgvuldig mogelijk uitgevoerd. Ik heb me daarbij gehouden aan de ethische principes, zoals die door Rob Boerman (2008) zijn opgesteld. De vijf ethische principes, waar ik als onderzoeker naar gestreefd heb zijn:

1. zo transparant mogelijk te zijn naar alle betrokkenen
2. zo zorgvuldig mogelijk te zijn.
3. zo volledig mogelijk en selectief te zijn.
4. me collegiaal op te stellen.
5. mijn onderzoek beschikbaar te stellen voor publicatie.

De onderzoeksgroep bestaat uit leerlingen van groep 5 en 6 met ernstige leesproblemen. Om geen onderscheid te maken in de onderzoeksgroep, zoals we dit ook in de missie van de school opgenomen hebben, heb ik er voor gekozen om alle leerlingen mee te laten doen aan het onderzoek, ongeacht of zij in het bezit zijn van een dyslexieverklaring. Voor mij hebben alle leerlingen recht op een optimale zorg.

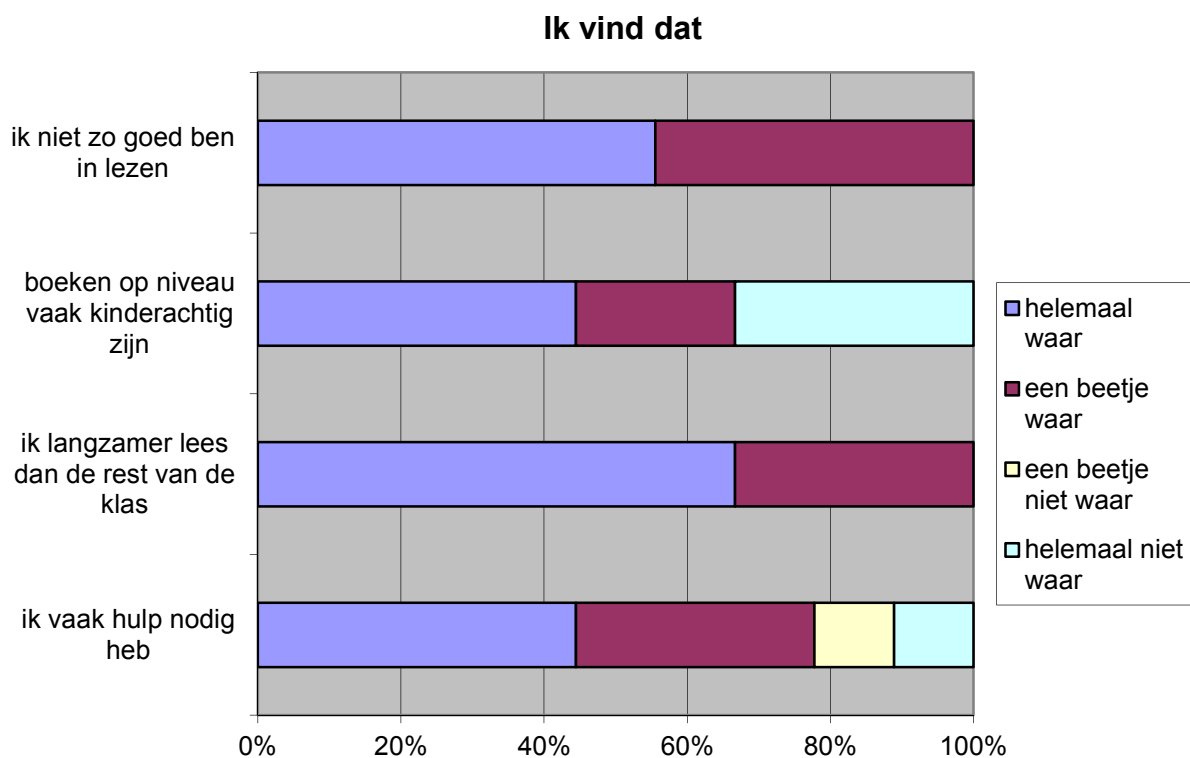
Hoofdstuk 4 Data-analyse en resultaten

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van de data-analyse en resultaten, gegroepeerd naar prestatie voor begrijpend lezen, naar motivatie voor begrijpend lezen en de mogelijkheid om het programma Sprint op te nemen in het zorgaanbod.

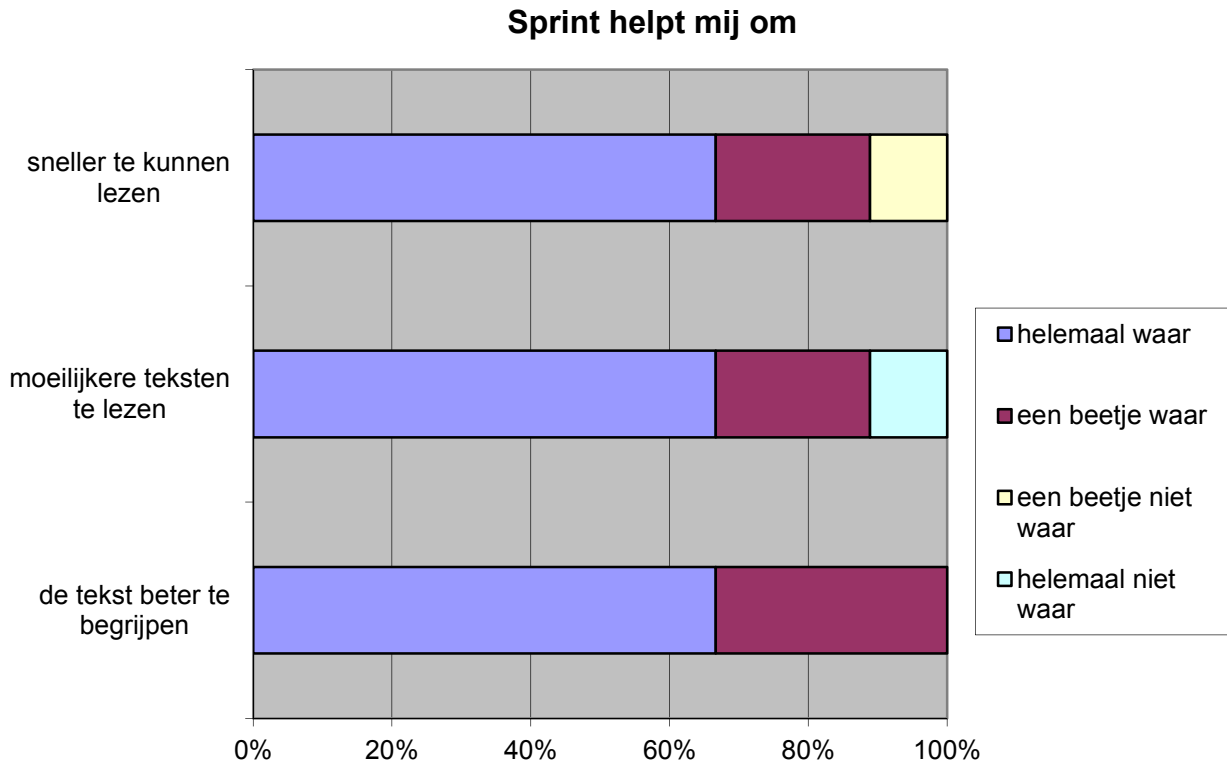
4.1 Prestaties op begrijpend lezen

4.1.1 Opbrengsten van de vragenlijst voor leerlingen

De leerlingen hebben het volgende beeld van hun prestaties bij begrijpend lezen, zonder dat zij gebruik maken van het programma Sprint.

Figuur 1. Visie van de leerlingen op hun prestaties bij lezen.

Figuur 2. Visie van de leerlingen op het lezen met behulp van Sprint.

Alle leerlingen zijn van mening dat zij niet zo goed zijn in lezen en dat zij vaak langzamer lezen dan de rest van de klas. 75% van de dyslectische leerlingen geeft aan dat zij vaak hulp nodig hebben bij het begrijpen van een tekst. Alle leerlingen begrijpen een tekst beter als zij met Sprint werken en 90% van de leerlingen zegt moelijkere teksten te kunnen lezen en dit ook sneller te doen.

4.1.2 Opbrengsten van het interview met leerlingen

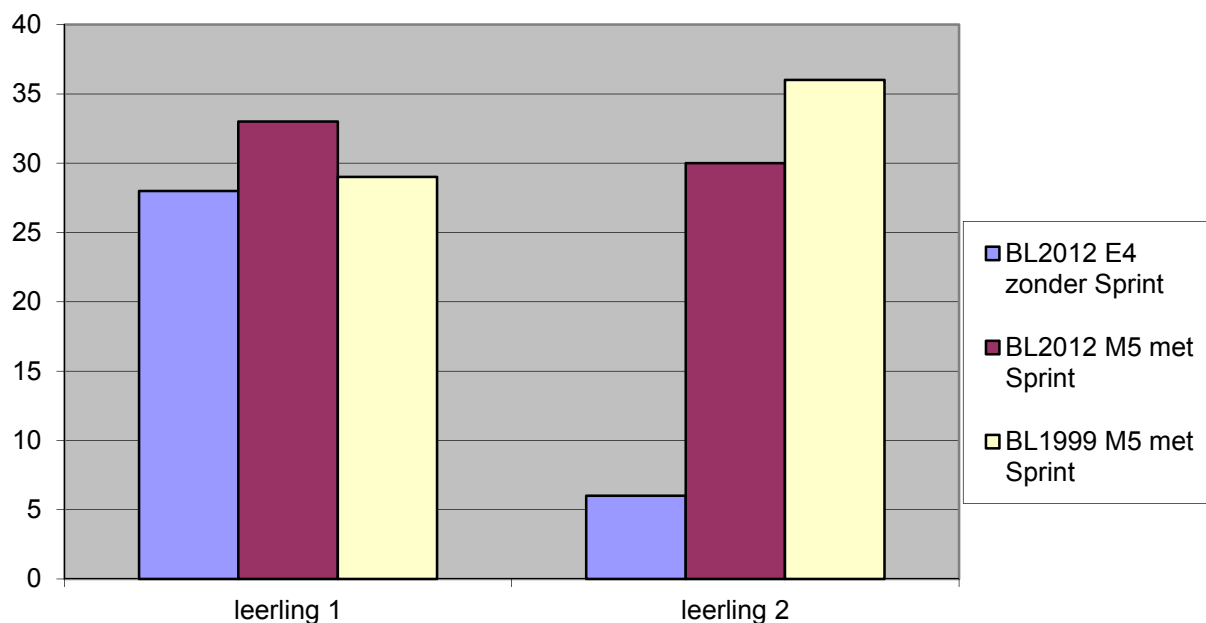
In het interview geven de leerlingen unaniem aan dat zij het fijn vinden om met Sprint te werken. Zij begrijpen de teksten veel beter, kunnen gemakkelijk antwoorden terugzoeken in de tekst. Bovendien geven zij aan dat zij meer gemotiveerd zijn om naar antwoorden te blijven zoeken, waardoor zij beter presteren.

4.1.3 Opbrengsten van de verschillende toetsen

Om een vergelijking te kunnen maken tussen de toetsresultaten met en zonder het gebruik van het programma Sprint, staan in de volgende grafiek de resultaten van de toets Begrijpend Lezen Midden 5 (BL M5), Begrijpend Lezen Midden 6 (BL M6), Begrijpend Lezen Speciale leerlingen Midden 6 (BL SBO M6) en Begrijpend Lezen M6 1999 (BL M6 1999). De toets M6 voor speciale leerlingen is toegevoegd om een

extra meetmoment te hebben, doordat de reguliere toets Begrijpend Lezen M6 niet met behulp van het programma Sprint is afgenomen door technische problemen.

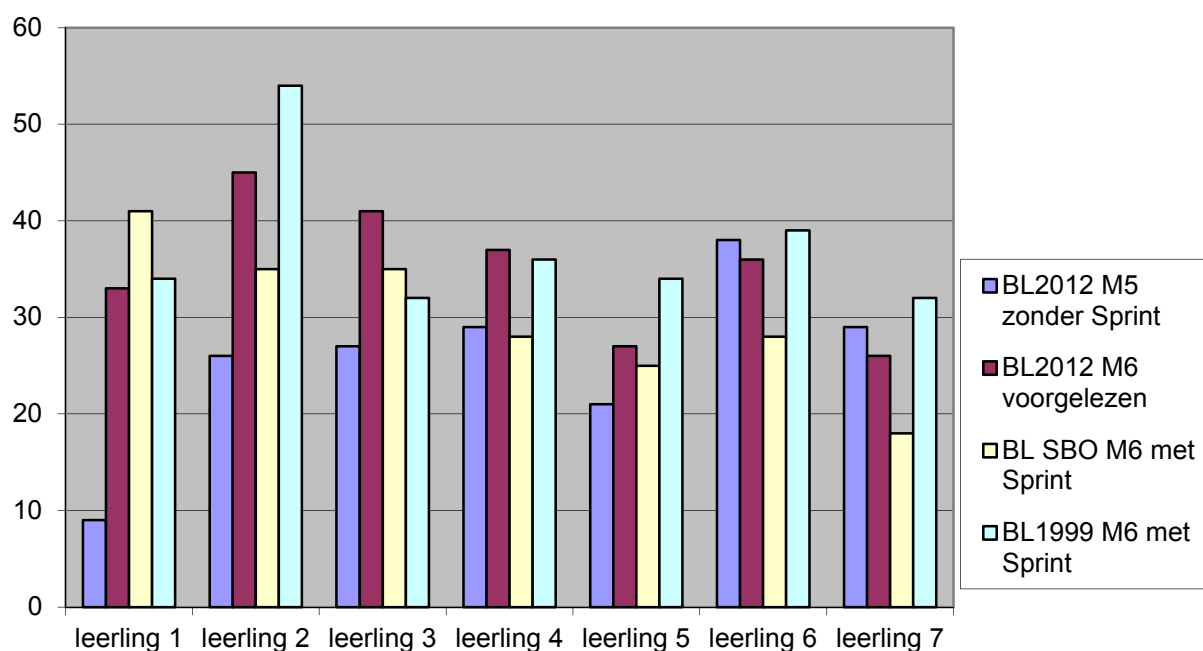
Behaalde vaardigheidsscore leerlingen groep 5

Figuur 3. Resultaten van de leerlingen in groep 5 op de toetsen begrijpend lezen.

Voor één leerling geldt dat de prestatie door het werken met Sprint minimaal verbeterd. De andere leerling daarentegen heeft een grote groei in vaardigheidsscore.

Behaalde vaardigheidsscore leerlingen groep 6

Figuur 4. Resultaten van de leerlingen in groep 6 op de toetsen begrijpend lezen.

De prestaties op de verschillende toetsen, al dan niet met Sprint, leveren een heel wisselend beeld op. Het is niet mogelijk om op basis van deze gegevens een eensluidende conclusie te trekken over de prestaties van de leerlingen op de toets begrijpend lezen, wanneer zij werken met Sprint.

De leerling in groep 5 zonder dyslexieverklaring vertoont minder groei in vaardigheidsscore dan de andere leerling in groep 5, die wel een dyslexieverklaring heeft.

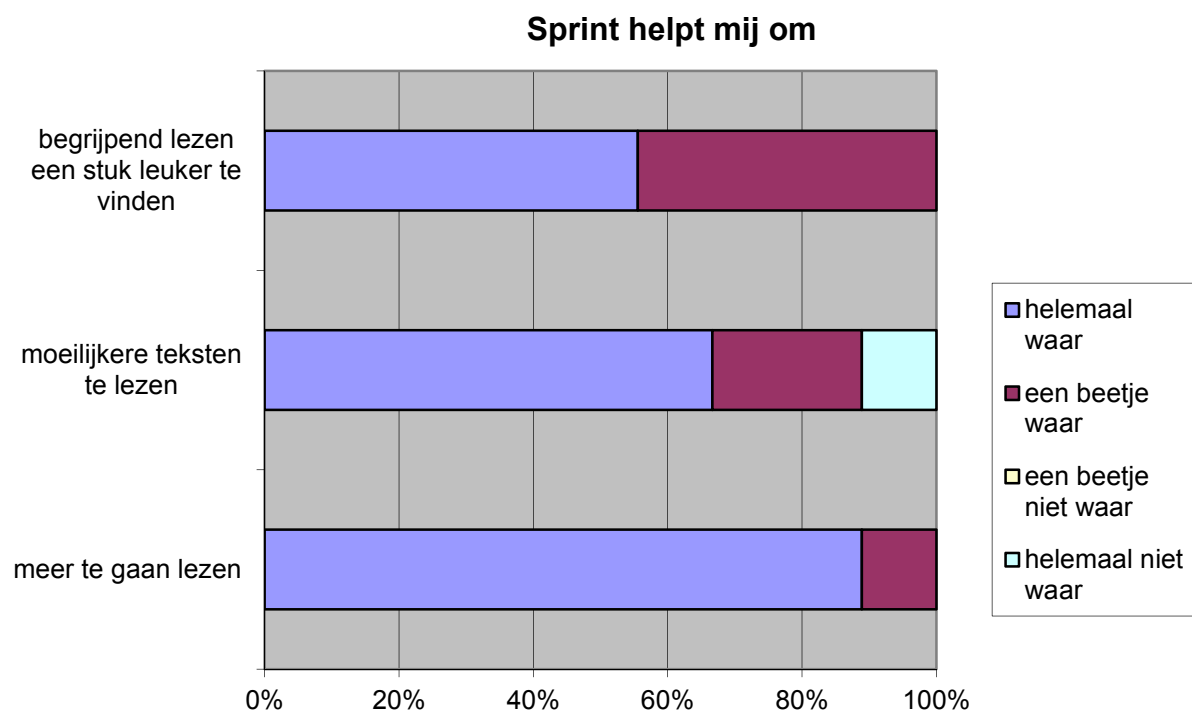
In groep 6 is leerling 3 de leerling zonder dyslexieverklaring. Opvallend is het feit dat deze leerling beduidend minder scoort, dan toen de tekst werd voorgelezen, terwijl alle andere leerlingen een kleine tot behoorlijke groei laten zien.

4.1.4 Opbrengsten volgens de leerkrachten

Beide leerkrachten geven aan dat zij zien dat de prestaties van de leerlingen die met Sprint werken verbeteren. Zij zien dit aan het gemaakte werk in de klas.

4.2 Motivatie voor begrijpend lezen

4.2.1 Opbrengsten van de vragenlijst voor leerlingen

Figuur 6. Mening van de leerlingen over hun motivatie voor begrijpend lezen met behulp van Sprint.

Alle leerlingen geven aan meer te gaan lezen, begrijpend lezen een stuk leuker te vinden en ook moeilijkere teksten te durven lezen.

4.2.2 Opbrengsten van het interview met leerlingen

In het interview geven de leerlingen unaniem aan dat zij het fijn vinden om met Sprint te werken. Zij begrijpen de teksten veel beter, kunnen goed met het programma Sprint overweg, zeggen dat ze het lezen langer vol kunnen houden door het gebruik van het programma Sprint. De leerlingen geven aan graag begrijpend lezen te oefenen met behulp van Sprint.

4.2.3 Opbrengsten van de observatie van leerlingen

De leerlingen gaan zonder aansporing allemaal aan hun taak beginnen. Vijf van de zeven leerlingen controleren de voorleessnelheid en het volume van Sprint. Alle leerlingen gebruiken de klik en leesknop, waardoor zij vrij kunnen navigeren in de tekst.

Alle leerlingen zoeken antwoorden terug in de tekst.

De leerlingen blijven allemaal minstens twintig minuten geconcentreerd aan het werk.

4.2.4 Opbrengsten van de vragenlijst voor leerkrachten

De leerkrachten geven beiden aan dat zij zien dat het gebruik van Sprint:

- de leerlingen motiveert om te blijven lezen
- het competentiegevoel van leerlingen versterkt
- leerlingen helpt om meer te gaan lezen
- leerlingen meer zelfvertrouwen geeft

4.2.5 Opbrengsten van het interview met leerkrachten

Beide leerkrachten geven aan dat zij zien dat de prestaties van de leerlingen die met Sprint werken verbeteren. Zij zien dit aan het gemaakte werk in de klas.

Beide leerkrachten zien bij de leerlingen een vergrote motivatie en groei in het zelfvertrouwen en het competentiegevoel van de leerlingen bij begrijpend lezen. Zij zien dit aan het enthousiasme waarmee de leerlingen aan hun begrijpend leestaak beginnen met Sprint en het feit dat de leerlingen langer met hun taak bezig blijven, dan dat ze zonder Sprint aan hun begrijpend lezen werken.

4.3 Zorgaanbod

4.3.1 Opbrengsten van de vragenlijst voor leerkrachten

De leerkrachten:

- willen Sprint graag blijven gebruiken
- vinden dat er geen aanpassingen nodig zijn in de klas
- denken positief over het programma Sprint
- kunnen Sprint niet gebruiken bij de methode Blits
- vinden dat het aantal computers toereikend moet zijn voor het aantal dyslectische leerlingen binnen de klas
- geven het programma Sprint beiden een acht.

Beide leerkrachten geven aan dat zij het programma Sprint niet kunnen gebruiken in de lessen begrijpend lezen, die met behulp van de methode Blits gegeven worden. Blits is vooral gericht op informatieverwerking. Er wordt veel gewerkt met grafieken, tabellen en kaarten. Om deze afbeeldingen goed te kunnen lezen, is het programma Sprint niet geschikt volgens de leerkrachten. Ik deel hun mening.

4.3.2 Opbrengsten van het interview met leerkrachten

De opbrengsten uit het interview bevestigen de uitkomsten uit de vragenlijst.

De leerkrachten gaven aan dat Sprint prima te gebruiken is bij het maken van de oefenboeken voor begrijpend lezen van CITO.

De leerkrachten zien bij alle leerlingen een verbetering van de motivatie voor begrijpend lezen. Op de afgesproken dagen gaan kinderen uit zichzelf aan het werk, hebben minder aansporing nodig en blijven goed met de opdrachten bezig. De leerlingen kunnen heel zelfstandig met het programma werken.

4.4 De deelvragen van het onderzoek

4.4.1 Deelvraag 1: heeft het werken met Sprint Plus een positief effect op de prestaties bij begrijpend lezen van dyslectische leerlingen?

De resultaten op de Toets Begrijpend Lezen 1999 met Sprint, geeft voor acht van de negen leerlingen een gelijk of hoger functioneringsniveau dan het niveau waarop zij

moeten functioneren. Voor één leerling geldt een lager niveau. Zij haalt ook bij het voorlezen van de toets niet het niveau van haar groep.

Het resultaat van de leerlingen van groep 6 op de toets voor speciale leerlingen ligt voor 6 van de 7 leerlingen lager dan de andere toetsen voor groep 6. Dit zou te maken kunnen hebben met het feit dat de leerlingen deze toets in een aantal delen hebben gemaakt en er aan gewerkt hebben in de tijd dat de rest van de klas met het oefenboek van CITO bezig was. Dit is niet de normale werkwijze voor het toetsen van leerlingen.

4.4.2 Deelvraag 2: heeft het werken met Sprint Plus een positief effect op de motivatie voor begrijpend lezen, voor de dyslectische leerling?

De leerlingen geven aan dat zij meer gemotiveerd zijn om te werken aan begrijpend lezen. Zij vinden het allereerst leuk om aan de computer te werken, maar geven ook aan dat het lezen van de tekst hen veel minder energie kost, zij de tekst beter begrijpen en dan ook zin hebben om de vragen te beantwoorden.

De leerkrachten geven aan dat de leerlingen uit zichzelf aan het werk gaan met de opdrachten voor begrijpend lezen met behulp van het programma Sprint en dat zij meer taakgericht zijn.

4.4.3 Deelvraag 3: hoe kunnen we Sprint Plus inpassen in het zorgaanbod in de klas?

De leerlingen geven aan dat er geen aanpassingen nodig zijn, maar dat het fijn zou zijn als er voor elke dyslectische leerling in de klas een computer beschikbaar zou zijn. De leerlingen kunnen zelfstandig met het programma werken.

De leerkrachten geven aan tevreden te zijn over het werken met het programma Sprint Plus. Zij zien dat de leerlingen enthousiast zijn, hebben weinig extra werk aan de inzet van het programma, maar ook de leerkrachten geven aan dat de inpasbaarheid afhangt van het aantal computers en de werking van het netwerk. De leerkrachten zien dat de zelfstandigheid van de leerlingen enorm vergroot wordt en dat hun competentiegevoel verbetert.

Hierbij moet nog wel opgemerkt worden dat ik, als onderzoeker, ook gezorgd heb voor het inscannen van de teksten, en dat daar bij invoering van het programma een oplossing voor moet worden gezocht.

Hoofdstuk 5 Conclusies

In dit hoofdstuk worden de antwoorden van mijn onderzoek aan de literatuur gerelateerd. Er worden conclusies getrokken over de inpasbaarheid van het programma Sprint Plus in het zorgaanbod van de school. Het hoofdstuk wordt afgesloten met aanbevelingen voor het implementeren van het programma Sprint Plus.

5.1 Resultaten

5.1.1 Motivatie

Zowel leerkrachten als leerlingen zijn allemaal enthousiast over het programma Sprint Plus. Zowel de leerlingen als de leerkrachten geven aan dat er sprake is van een grotere motivatie voor begrijpend lezen. De leerlingen geven zelf aan dat zij meer gemotiveerd zijn, maar ook uit de observaties van de leerkrachten en van de onderzoeker komt dit naar voren. Er is geen instrument gebruikt om de motivatie van de leerlingen te meten.

Zoals in hoofdstuk 2 al is beschreven zullen de leerlingen meer gaan lezen, als zij het programma Sprint mogen gebruiken, daardoor zal hun woordenschat en achtergrondkennis toenemen, waardoor ook de prestaties op begrijpend lezen zullen verbeteren. De leerlingen geven duidelijk aan dat dit bij hen het geval is: zij zijn meer gemotiveerd om onbekende en soms moeilijke teksten te gaan lezen (Vernooy, 2003, Smeets en Callebaut, 2005; Van der Weerden, 2007; Steenbeek-Planting et al., 2007).

5.1.2 Prestatie

De prestaties voor begrijpend lezen zijn niet voor alle leerlingen goed vast te stellen. Om de toetsgegevens goed te vergelijken, heb ik geen betrouwbare data. Er zijn te grote verschillen in de manier waarop de toetsen zijn afgenomen: zonder Sprint, voorgelezen, met Sprint binnen een klas en met Sprint in een aparte ruimte. Daar zowel alle leerlingen als ook de leerkrachten aangeven dat zij een toename zien van motivatie, verwacht ik dat de komende maanden de prestaties op begrijpend lezen zullen verbeteren, doordat de leerlingen meer lezen en veel meer kennis opdoen met

leerzame teksten. Deze teksten zullen zorgen voor een vergroting van de woordenschat en een groei in achtergrondkennis. Door het meer beschikbaar hebben van het werkgeheugen, is er meer ruimte om teksten en vragen beter te begrijpen.

5.1.3 Zorgaanbod

De leerkrachten geven aan dat het gebruik van Sprint Plus ingepast kan worden in het zorgaanbod van de klas. Om hier daadwerkelijk mee aan de slag te gaan, zullen we als school de verschillende stappen van implementatie moeten doorlopen. In hoofdstuk 5.3 wordt dit uitgewerkt. In dit onderzoek hebben twee leerkrachten laten zien dat zij zonder veel extra energie het programma Sprint gemakkelijk kunnen inzetten in de klas. Het materiaal is aangeschaft. Mijn onderzoek geeft aan dat de motivatie voor begrijpend lezen gegroeid is bij de leerlingen die met Sprint werken. Uit de theorie weet ik dat wanneer de motivatie groeit, ook meestal de prestaties verbeteren. Deze uitkomsten kunnen we meenemen in de besprekingen over ons zorgaanbod op school. Door dit onderzoek heb ik binnen het team twee leerkrachten gevonden die mij zullen steunen bij het inpassen van Sprint Plus bij begrijpend lezen op onze school. Zo kunnen we als school verder om het dyslexiebeleid gestalte te geven.

5.2 Beantwoording van de onderzoeksvraag en de deelvragen

Ik onderzoek het werken met Sprint Plus als compenserend materiaal voor de dyslectische leerlingen bij begrijpend lezen omdat ik wil weten of het programma effectief is voor de motivatie en de prestatie bij begrijpend lezen, zodat we het werken met het programma kunnen invoeren op school en kunnen opnemen in het schoolspecifieke dyslexieprotocol.

Deelvragen en antwoorden:

1. Heeft het werken met Sprint Plus een positief effect op de prestaties bij het begrijpend lezen van dyslectische leerlingen?

Uit mijn onderzoeksgegevens is geen eenduidige conclusie te trekken over de prestaties bij begrijpend lezen met behulp van het programma Sprint Plus. De prestaties van de leerlingen zullen verbeteren als uit deelvraag 2 blijkt dat de motivatie groter wordt door de inzet van Sprint Plus.

De conclusie naar aanleiding van deze waarnemingen is dat er geen eenduidig antwoord gegeven kan worden op de vraag of de prestaties verbeteren bij het gebruik van het programma Sprint. Wel durf ik de conclusie te trekken dat er geen sprake is van “overcompensatie”. Uit de resultaten blijkt dat leerlingen niet een erg grote sprong in groei doormaken, nu zij met het programma Sprint hebben gewerkt. De leerlingen geven aan dat zij het fijn vinden om met Sprint te werken, de prestaties liggen op het niveau van de groep, maar zijn meer passend bij de cognitieve mogelijkheden van de verschillende leerlingen.

2. Heeft het werken met Sprint Plus een positief effect op de motivatie voor begrijpend lezen, voor de dyslectische leerling?

Uit mijn onderzoeksgegevens komt naar voren dat zowel door de leerkrachten als de leerlingen een vergrote motivatie opgemerkt wordt bij de leerlingen. Zij werken allemaal graag met het programma en blijven ook taakgericht aan het werk. De leerlingen geven in het interview daarbij duidelijk aan dat zij meer kunnen nadenken over de tekst en meer antwoorden kunnen terugzoeken in de tekst.

Als conclusie over de motivatie van leerlingen voor begrijpend lezen kan gezegd worden dat doordat leerlingen het fijn vinden om met Sprint te werken, zij meer taakgericht bezig zijn. Alle leerlingen gaven aan dat het hen minder moeite kost om bezig te blijven met hun werk voor begrijpend lezen, waaruit ik de conclusie trek dat zij dan ook meer gemotiveerd zijn om met begrijpend lezen aan de gang te blijven.

3. Hoe kunnen we Sprint inpassen in het zorgaanbod van onze school?

Na gesprekken met de leerkrachten uit mijn onderzoeksgroep blijkt dat de leerkrachten zien dat de inzet van het programma werkt voor deze leerlingen en er zelf niet veel extra aandacht aan hoeven besteden. Ik heb nu “medestanders” gevonden om meer draagvlak te creëren binnen het team, voor het frequenter inzetten van het programma Sprint Plus. We zullen hiervoor in de toekomst het

traject van implementatie in moeten gaan (Smeets & Kleijnen, 2008). De belangrijkste aanbevelingen van de auteurs worden gebruikt bij de implementatie.

5.3 Aanbevelingen voor het traject van implementatie van Sprint Plus

Punten die voor mij als onderzoeker belangrijk zijn voor onze school bij het implementeren van Sprint Plus zijn:

- Het belangrijkste doel van elke leerkracht blijft het geven van goed onderwijs. Daarbij hoort het plegen van interventies. Als uit psychologisch onderzoek is gebleken dat een leerling een probleem heeft op het gebied van technisch lezen blijft ons eerste doel het behalen van het niveau van functionele geletterdheid. Als de problemen op technisch leesgebied zo groot zijn dat er een achterstand dreigt bij andere vakken, zullen we, na overleg met ouders, een compenserend middel inzetten.
- Er moeten duidelijke afspraken komen op het gebied van visie en beleid en deze afspraken moeten schriftelijk vastgelegd worden.
- Het ICT-beleid moet vastgelegd worden, met daarbij een ICT-beheerder binnen het team.
- Het vormen van een werkgroep dyslexie en ICT, waarin naast de directeur, een IB-er en een leerkracht zit.
- De werkgroep bepaalt het proces van implementatie.
- Vanuit de inzet van Sprint Plus bij begrijpend lezen is vervolgonderzoek wenselijk naar het gebruik van Sprint bij spelling en technisch lezen.
- Vanuit de werkgroep ouders vragen te helpen met het inscannen van teksten.

Hoofdstuk 6 Evaluatie van het onderzoek

In dit hoofdstuk evalueer ik de aanpak van het onderzoek en mijn persoonlijke reflectie.

6.1 Aanpak van het onderzoek

Mijn keuze voor het onderwerp van het onderzoek is voortgekomen uit mijn belangstelling voor resultaten van de kernvakken binnen het basisonderwijs. Na overleg met de directeur, die eerst graag wilde dat ik onderzoek ging doen naar hoogbegaafdheid en het opzetten van een plusklas, heb ik er toch voor gekozen om onderzoek te gaan doen naar de effecten van Sprint Plus.

Het is belangrijk gebleken om zelf goed met het programma overweg te kunnen. De cursus die ik daarvoor bij Lexima gevolgd heb, was van grote waarde.

De demonstratie van het programma Sprint Plus, die ik aan de ouders heb gegeven, heeft de belangstelling van de ouders voor compenserende middelen gewekt. Ik merk dat ouders het leuk vinden dat ze weten wat het programma inhoudt, nu de leerlingen thuis regelmatig verslag doen van hun bevindingen met het programma.

De instructie van de leerlingen in kleine groepjes verliep goed. Het was goed om te zien dat leerlingen elkaar konden helpen bij alle mogelijkheden die het programma in zich heeft.

Het feit dat het programma niet goed werkte, op het moment dat de leerlingen de toets begrijpend lezen moesten maken, was zowel voor de leerlingen als voor mij een teleurstelling. De leerlingen hebben naast deze toets ook een aantal weken gewerkt aan hun werk voor begrijpend lezen, zoals de andere leerlingen in de klas dit ook doen, nu met het programma Sprint. Tijdens deze periode heb ik de leerlingen een aantal keren geobserveerd, om te zien of zij voldoende met het programma overweg konden en hoe hun motivatie was.

Het meten van de resultaten voor begrijpend lezen, door de afname van verschillende toetsen, was geen succes. Beter was het geweest om dezelfde toets eerst zonder en dan met behulp van Sprint te maken.

6.1.1 Uitvoerbaarheid

De tijdsplanning van mijn onderzoek was goed. Ik had voldoende tijd om literatuur te lezen, voordat ik daadwerkelijk met mijn onderzoek begon. Het bleek nog wel behoorlijk wat werk te zijn om al het leerlingenwerk in te scannen, zodat het bruikbaar was om met Sprint Plus te lezen.

De begeleiding van de leerlingen verliep zonder problemen. De leerkrachten durfden mijn hulp in te roepen als dat nodig was. Wel heb ik één leerkracht wat moeten stimuleren om de leerlingen met het programma te laten werken. Dit had niet zo zeer met het programma te maken, dan wel met de opzet van de zorgstructuur binnen de klas. Ik heb haar geholpen door na de pauze steeds binnen te lopen en haar te helpen met het aansturen van de leerlingenzorg, zoals die op dat moment gepland staat. Het feit dat niet alle leerlingen uit groep 6 gelijktijdig met het programma konden werken, maakte het soms wel lastiger. Omdat het computersysteem aangepast wordt, zal er moeten worden gekeken naar het werken met Sprint Plus voor grotere groepen leerlingen.

De maand april heb ik kunnen gebruiken om afsluitende interviews met leerlingen en leerkrachten te houden, naar aanleiding van de ingevulde vragenlijst.

6.1.2 Acceptatie van het onderzoek

De leerkrachten die aan het onderzoek hebben meegewerkt, zijn tevreden over de conclusies van het onderzoek. Ik merk binnen het team dat de leerkrachten belangstelling hebben voor het onderzoek. Ik kan hun enthousiasme goed gebruiken voor de implementatie van het programma binnen onze school.

6.1.3 Effectiviteit van het onderzoek

De leerlingen vonden het leuk om aan mijn onderzoek mee te werken. Het is leuk om te zien hoe goed en gemakkelijk leerlingen kunnen omschrijven wat ze van het programma vinden. De leerlingen zijn echte ervaringsdeskundigen geworden.

Het feit dat de leerkrachten beiden aangeven dat zij weinig extra werk ervaren hebben bij het uitproberen van het programma, geeft mij een goed gevoel. Voor het inscannen van de teksten zullen we met elkaar een oplossing moeten zoeken. Ik denk dat ouders best willen meewerken aan het inscannen van teksten en ga hen dat vragen.

6.1.4 Tevredenheid over de aanpak

Ik ben tevreden over de aanpak voor wat betreft het werken met het programma voor de leerkrachten en leerlingen. Ik ben niet tevreden over de keuze van de onderzoeksmiddelen die ik gebruikt heb om de prestaties van de leerlingen te meten. Deze middelen zijn te zeer verschillend om gemotiveerde uitspraken te kunnen doen.

Het uitproberen van het programma Sprint Plus met een grote groep leerlingen uit groep 6, heeft problemen op het gebied van ICT aan het licht gebracht. Dit betekent voor mij dat ik me realiseer te weinig van ICT af te weten om problemen te kunnen oplossen. In mijn aanbevelingen heb ik al gewezen op het aanstellen van een goede ICT-er.

Ik vind het wel positief dat ouders blij zijn met mijn onderzoek. Ouders wisten nog weinig van de mogelijkheden voor ondersteuning bij dyslexie. De kennismaking met het programma Sprint Plus is positief verlopen. Deze positieve ervaring kunnen de ouders goed gebruiken als hun kind naar het voortgezet onderwijs gaat, waar de te leren en te lezen teksten steeds langer worden. Doordat zij nu weet hebben van dit compenserend hulpmiddel, kunnen zij eventueel nog de keuze maken het programma aan te schaffen.

6.2 Reflectie op mijn eigen leerproces

De feedback die ik kreeg van mijn critical friends was altijd zeer opbouwend. Wel liep ik soms tegen het feit aan dat ik graag door wilde en soms lang op hun feedback moest wachten. Dit was wel logisch, want zij hadden het ook druk. Toch merk ik dat ik slecht tegen onzekerheid kan. Zodra ik feedback had gehad en er weer mee verder kon, kreeg ik weer wat rust. De feedback heeft er wel voor gezorgd dat mijn

stuk duidelijker en beter leesbaar is geworden. Ook in mijn dagelijks werk merk ik dat ik af en toe behoefte heb aan bevestiging van mijn collega IB-er of leerkracht.

De feedback van mijn begeleider zorgde er vaak voor dat ik me erg onzeker voelde door alle opmerkingen die zij bij mijn stuk maakte. Ik werd er erg onrustig en chagrijnig van als ik de opmerkingen zag. Toen ik door ervaring geleerd had, de opmerkingen eerst even te laten bezinken, en er na een dag eens goed voor te gaan zitten, begreep ik de opmerkingen beter en kon ik ze ook veelal aanpassen. Dit zorgt er voor dat ik ook naar collega's probeer positief te blijven, het probleem even laat bezinken en hen beloof op een later tijdstip terug te komen op hun vragen of opmerkingen. Het moet even indalen om het positief terug te kunnen geven.

Het niet goed om kunnen gaan met deze feedback heeft wel een stuk plezier bij me weggenomen om aan het onderzoek te werken. Achteraf vind ik dat jammer en had ik me niet zo druk moeten maken.

Tijdens dit onderzoek heb ik vooral inhoudelijk veel geleerd over dyslexie en het gebruiken van compenserende middelen. Het opstellen van vragenlijsten heeft heel wat inspanningen gekost en achteraf zijn er toch een aantal vragen die ik er een volgende keer niet in zou zetten. Ik vond het lastig om binnen de vragen van mijn onderzoek te blijven denken. Er komt zoveel informatie op je af, dat keuzes maken moeilijk is.

In de samenwerking met collega's heb ik geleerd dat een open houding helpt om het contact te verdiepen. Ik voel me zelfverzekerder en straal dit uit naar collega's. De verandering als persoon, die collega's bij mij zien, krijg ik positief terug.

Het beschrijven van het onderzoek heb ik als heel moeizaam ervaren. Het ontwikkelen van een kritische houding is heel waardevol, het opschrijven van alle bevindingen met daarbij allerlei voorwaarden, blijf ik heel moeilijk vinden.

Ik heb me bij de keuze van het onderwerp erg laten leiden door het feit dat ik graag met cijfers en opbrengsten in de weer ben. Daarom wilde ik ook de prestaties van de leerlingen meten. Ik wilde eigenlijk een onderzoek waarvan de uitkomst min of meer vast ligt. Het leiden van veranderingsprocessen voor het hele team, vond ik te moeilijk en durfde ik niet aan. Mede door de feedback van collega's, die zien hoe ik

als persoon veranderd ben door deze opleiding, durf ik dat nu wel en ga ik volgend schooljaar als projectleider een project voor gedifferentieerd rekenen leiden op school in samenwerking met de Universiteit van Utrecht.

Ik heb ontzettend veel geleerd en het heeft meer vragen dan antwoorden opgeleverd, maar dat komt in de toekomst zeker goed. Ik hoop met alle opgedane kennis nog een aantal jaren een goede intern begeleider te zijn op onze school.

Nawoord

Allereerst wil ik mijn begeleider Han Jespers bedanken voor de vele opbouwende feedback. Af en toe werd ik er helemaal moedeloos van, maar nu mijn stuk klaar is kan ik terugkijken op een periode waarin ik veel geleerd heb.

Daarnaast wil ik ook mijn critical friends en studiegenoten bedanken. Ook jullie feedback en goede raad heeft mij geholpen om tot dit eindresultaat te komen. Zonder jullie opbouwende en bemoedigende woorden, was ik niet zo ver gekomen. Allemaal hartelijk bedankt en ik ga de contacten zeker missen! Hopelijk kunnen we elkaar ook in de toekomst nog blijven zien of spreken.

Dan wil ik ook mijn man Jan hartelijk bedanken voor alle steun tijdens het volgen van de opleiding, zowel op mentaal als praktisch vlak. Ik realiseer me dat ik lang niet altijd een gezellige studente was. Ik hoop dat we de komende periode weer wat meer tijd krijgen om samen leuke dingen te doen.

Literatuurlijst

- Boerman, R. (2008). *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*. Verkregen op 6 mei, 2012, via: <https://portal.fontys.nl/instituten/oso/Praktijkonderzoek/>
- Braams, T. (2009). *Kinderen met dyslexie*. Amsterdam: Boom.
- Callebaut, D. (2006). Compenserende dyslexiesoftware op school. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 45, 354-365.
- Elkind, J. (2007). *Text to speech software for reading (preprint)*. Los Altos: Lexia Institute.
- Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/ Apeldoorn: Garant.
- Hoenderkerken, M.E., Bachman, J., Berg, van den J.C.M., Houwelingen, van N., Steenbergen, van J., Weerden, van der A. & Wiggers, A. (2011). De effecten van dyslexiesoftware in het onderwijs. Een overzichtsartikel van verschillende Nederlandse onderzoeken. *Syllabus Dyslexie-ICT 2011-2012*, 30-36
- Janssen, R. (2011). Wanneer zet ik hulpmiddelen in bij dyslexie? En welke? *Nieuws-Brief LBib (Landelijke beroepsvereniging Intern Begeleiders)* februari 2011.
- Kennisnet (2011). Een compenserend leesprogramma voor zwakke lezers. Opbrengsten van EXPO. Tien experimenten met ICT in het primair onderwijs. *Syllabus Dyslexie-ICT 2011-2012*, 37-45
- Kleijnen, R. (2008). Kennis van Waarde Maken met ICT. *Remediaal* 5, 20-23.
- Leij, van der, A. (2003). *Leesproblemen en dyslexie: beschrijving, verklaring en aanpak*. Rotterdam: Lemniscaat.

- Scheltinga, F., Gijssel, M., Druenen van, M. & Verhoeven, L. (2011). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8*. Masterplan Dyslexie.
- Shankweiler, D., Lundquist, E., Katz, L., Stuebing, K.K., Fletcher, J.M., Brady, S., Fowler, A., Dreyer, L.G., Marchione, K.E., Shaywitz, S.E. & Shaywitz, B.A. (1999). Comprehension en decoding: Patterns of association in children with reading difficulties. *Scientific Studies of Reading*, 31, 69-94.
- Smeets, J. & Callebaut, D. (2005). Implementatie van compenserende software vraagt om integrale leerlingenzorg. Een ontwikkelingsgericht en empirisch onderzoek. In: Kleijnen, G. van den Broeck (red.). *Grensoverschrijdende integrale leerlingenzorg; een (pro)actief proces*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Smeets, J. & Kleijnen, R. (2008). *Technische maatjes bij dyslexie: compenserende en dispenserende hulpmiddelen*. 's-Hertogenbosch: Masterplan Dyslexie.
- Smits, A. & Braams, T. (2006). *Dyslectische kinderen leren lezen. Individuele, groepsgewijze en klassikale werkvormen voor de behandeling van leesproblemen*. Amsterdam: Boom
- Stichting Dyslexie Nederland (2008). *Definitie, diagnostiek en behandeling*. Bilthoven: Balans.
- Vernooy, K. (2003). Het belang van vlot lezen. In: Zorgbreed. Tijdschrift voor integrale leerlingzorg, 1^e jrg, nr.1.
- Vernooy, K. (2006). *Effectief omgaan met risicolezers. Werken aan preventie en beter omgaan met leesproblemen*. Amersfoort: CPS.
- Vorst, H.C.M. (2008). *Schoolvragenlijst Voor Basisonderwijs en Voortgezet onderwijs. Handleiding en verantwoording*. Amsterdam: Pearson.

Weerden, A. van der (2007). *Helpt het nu echt? Gebruik van compenserende software op SBO-scholen*. Amsterdam: interne publicatie in het kader van de opleiding tot remedial specialist en Master Special Educational Needs.

Weinberger, P. (2004) Wetenschappelijke onderbouwing voor de toepassing van dyslexie-ICT, No Child Left Behind. *Samenvatting research February 2004 Issue*.

Bijlage 1 Toestemmingsbrief voor de ouders

s.v.K.P.O. 'Willibrordus' Bezoekadres: Fr. Halsstraat 2 Oud-Beijerland tel. 0186-613456		www.willibrordusschool.com Postadres: Postbus 1196 3260 AD Oud-Beijerland Fax. 0186-623415
---	---	--

Beste ouders,

In het kader van mijn opleiding HBO Master SEN, heb ik de opdracht een praktijkonderzoek uit te voeren op onze school.

Mijn onderzoeksgroep zal bestaan uit een aantal leerlingen uit groep 5 en 6, die een dyslexieverklaring hebben, in onderzoek zijn voor dyslexie of leerlingen die behoorlijke leesproblemen hebben.

Op school hebben we twee jaar geleden het softwareprogramma Sprint Plus aangeschaft. Sprint is een voorleessoftwareprogramma voor dyslectische kinderen. Teksten worden ingescand, waarna een computerstem de tekst gaat voorlezen en er een cursor meeloopt in de tekst. Doordat de leerlingen de tekst kunnen meelesen, maar de tekst niet zelf verklanken, kunnen zij hun aandacht richten op het begrijpen van de tekst.

We gebruikten het programma Sprint tot nu toe alleen voor een enkele leerling bij de toets begrijpend lezen, die in januari in de groepen 4 tot en met 8 wordt afgenomen.

Mijn onderzoek richt zich op het vaker inzetten van het programma Sprint, niet alleen bij de toets begrijpend lezen, maar daarna ook bij de lessen begrijpend lezen. Ik kijk naar de gebruiksmogelijkheden voor de leerlingen en wat het gebruik van het programma betekent voor de leerkrachten.

Afgelopen week heb ik met de leerlingen kort met het programma gewerkt om hen kennis te laten maken met Sprint. In januari gaan de geselecteerde leerlingen met de toets begrijpend lezen aan de slag. Daarna vullen zij een vragenlijst in over hun ervaringen met het werken met Sprint. In februari en maart gaan de leerlingen ook tijdens de lessen begrijpend lezen met Sprint werken. Daarna evalueren we met de leerlingen en de leerkrachten het werken met het programma.

Als u meer informatie wenst over het programma Sprint, dan kunt u dit vinden op www.lexima.nl. Als er interesse voor is, wil ik op dinsdag 17 januari om 8.30 uur 's morgens het programma even demonstreren.

Met vriendelijke groet,

Corry Markx

Intern begeleider

.....
.....

De ouders van

- geven wel / niet toestemming voor het werken met Sprint Plus tijdens de onderzoeksperiode
- kunnen op dinsdag 17 januari aanwezig zijn bij de korte demonstratie van het programma Sprint.
- kunnen niet aanwezig zijn bij de uitleg
- Opmerkingen:

Bijlage 2 Vragenlijst voor leerkrachten

Vragenlijst voor de leerkrachten van de leerlingen die met Sprint werken.

hokje 1= helemaal waar
 hokje 2= een beetje waar
 hokje 3= een beetje niet waar
 hokje 4= helemaal niet waar

1. De leerling kan zelfstandig met het programma Sprint werken.				
2. Ik wil het programma Sprint graag blijven gebruiken.				
3. Het gebruik van Sprint motiveert dyslectische leerlingen om te blijven lezen.				
4. Het gebruik van Sprint in de klas vraagt veel extra tijd van de leerkracht.				
5. Het gebruik van Sprint in de klas vraagt veel extra energie van de leerkracht.				
6. Het gebruik van Sprint versterkt het competentiegevoel van de leerling.				
7. Er zijn geen aanpassingen nodig in de klas om de dyslectische leerlingen met Sprint te laten werken.				
8. Ik zie dat de leerlingen meelezen met de tekst.				
9. Ik zie dat de leerlingen alleen luisteren naar de tekst.				
10. Ik heb voldoende begeleiding gehad om met Sprint te werken.				
11. Leerlingen gaan minder moeite doen om zelf te lezen door het werken met Sprint.				
12. Ik weet voldoende van de mogelijkheden voor het inzetten van Sprint.				
13. Ik hoef mijn lessen begrijpend lezen niet aan te passen als ik de leerlingen wil laten werken met Sprint.				
14. Aan alle randvoorwaarden om met Sprint te werken in de klas is voldaan.				
15. Ik merk aan het ingeleverde werk dat de prestaties bij begrijpend lezen door het gebruik van Sprint bij de meeste leerlingen verbeteren.				
16. Ik zie dat de leerlingen met Sprint meer gaan lezen.				
17. Ik zie dat de leerlingen met Sprint meer zelfvertrouwen krijgen.				
18. Ik denk als leerkracht positief over de inzet van het programma Sprint.				
19. Ik ben van mening dat ik het programma Sprint in mijn lessen begrijpend lezen kan inpassen.				

Ik geef het programma Sprint een 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Bijlage 3 Vragenlijst voor leerlingen

hokje 1= helemaal waar
 hokje 2= een beetje waar
 hokje 3= een beetje niet waar
 hokje 4= helemaal niet waar

1. Ik heb vaak hulp nodig van de juf of een “maatje” om een tekst goed te kunnen lezen, als ik geen gebruik maak van Sprint.				
2. Sprint helpt mij om een tekst beter te begrijpen.				
3. Het lezen van een tekst met Sprint duurt langer.				
4. Het lezen van een tekst met Sprint gaat sneller.				
5. Ik lees vaak langzamer dan de rest van de klas, als ik geen gebruik maak van Sprint.				
6. Ik vind het leuk om moeilijke boeken te lezen.				
7. Ik vind het jammer dat boeken die ik goed kan lezen, vaak kinderachtig zijn.				
8. Ik durf met Sprint moeilijkere teksten te lezen.				
9. Ik vind lezen leuk, maar ik ben er niet zo goed in.				
10. Ik vind de toets begrijpend lezen vervelend, omdat er van die lange teksten zijn.				
11. Ik vind de toets begrijpend lezen een stuk leuker als ik met Sprint mag werken.				
12. Ik zou het leuk vinden om vaker met Sprint te lezen.				
13. Ik merk dat Sprint mij helpt om meer te gaan lezen				
14. Ik gebruik het programma Sprint om teksten te lezen				
15. Ik lees meestal met de groene cursor mee.				
16. Ik gebruik Sprint niet alleen bij het lezen van de tekst, maar ook bij het lezen van de vragen.				
17. Ik kan het programma Sprint gebruiken zonder hulp van de juf.				
18. Ik werk graag aan de computer om de toets begrijpend lezen te maken.				

Ik zou Sprint graag willen gebruiken bij de volgende lessen:

Dit vind ik niet zo fijn aan het werken met Sprint:

Bijlage 4 Gegeven antwoorden op de vragenlijst voor leerkrachten

1. De leerling kan zelfstandig met het programma Sprint werken.	2			
2. Ik wil het programma Sprint graag blijven gebruiken.	2			
3. Het gebruik van Sprint motiveert dyslectische leerlingen om te blijven lezen.	2			
4. Het gebruik van Sprint in de klas vraagt veel extra tijd van de leerkracht.		1		1
5. Het gebruik van Sprint in de klas vraagt veel extra energie van de leerkracht.		1		1
6. Het gebruik van Sprint versterkt het competentiegevoel van de leerling.	2			
7. Er zijn geen aanpassingen nodig in de klas om de dyslectische leerlingen met Sprint te laten werken.	2			
8. Ik zie dat de leerlingen meelesen met de tekst.	1		1	
9. Ik zie dat de leerlingen alleen luisteren naar de tekst.		1	1	
10. Ik heb voldoende begeleiding gehad om met Sprint te werken.	2			
11. Leerlingen gaan minder moeite doen om zelf te lezen door het werken met Sprint.				2
12. Ik weet voldoende van de mogelijkheden voor het inzetten van Sprint.		1	1	
13. Ik hoef mijn lessen begrijpend lezen niet aan te passen als ik de leerlingen wil laten werken met Sprint.				2
14. Aan alle randvoorwaarden om met Sprint te werken in de klas is voldaan.		2		
15. Ik merk aan het ingeleverde werk dat de prestaties bij begrijpend lezen door het gebruik van Sprint bij de meeste leerlingen verbeteren.	2			
16. Ik zie dat de leerlingen met Sprint meer gaan lezen.	2			
17. Ik zie dat de leerlingen met Sprint meer zelfvertrouwen krijgen.	2			
18. Ik denk als leerkracht positief over de inzet van het programma Sprint.	2			
19. Ik ben van mening dat ik het programma Sprint in mijn lessen begrijpend lezen kan inpassen.	1	1		

Ik geef het programma Sprint een 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Bijlage 5 Gegeven antwoorden op de vragenlijst voor leerlingen

1. Ik heb vaak hulp nodig van de juf of een “maatje” om een tekst goed te kunnen lezen, als ik geen gebruik maak van Sprint.	4	3	1	1
2. Sprint helpt mij om een tekst beter te begrijpen.	6	3		
3. Het lezen van een tekst met Sprint duurt langer.		2	1	6
4. Het lezen van een tekst met Sprint gaat sneller.	6	2	1	
5. Ik lees vaak langzamer dan de rest van de klas, als ik geen gebruik maak van Sprint.	6	3		
6. Ik vind het leuk om moeilijke boeken te lezen.	1		2	6
7. Ik vind het jammer dat boeken die ik goed kan lezen, vaak kinderachtig zijn.	4	2		3
8. Ik durf met Sprint moeilijkere teksten te lezen.	6	2		1
9. Ik vind lezen leuk, maar ik ben er niet zo goed in.	5	4		
10. Ik vind de toets begrijpend lezen vervelend, omdat er van die lange teksten zijn.	5	2		2
11. Ik vind de toets begrijpend lezen een stuk leuker als ik met Sprint mag werken.	5	4		
12. Ik zou het leuk vinden om vaker met Sprint te lezen.	8	1		
13. Ik merk dat Sprint mij helpt om meer te gaan lezen.	8	1		
14. Ik gebruik het programma Sprint om teksten te lezen.	8	1		
15. Ik lees meestal met de groene cursor mee.	5	2		2
16. Ik gebruik Sprint niet alleen bij het lezen van de tekst, maar ook bij het lezen van de vragen.	8	1		
17. Ik kan het programma Sprint gebruiken zonder hulp van de juf.	4	5		
18. Ik werk graag aan de computer om de toets begrijpend lezen te maken.	7	2		

Ik zou Sprint graag willen gebruiken bij de volgende lessen:

Dit vind ik niet zo fijn aan het werken met Sprint:

Bijlage 6 Gegevens van interview met leerlingen

De leerlingen geven in het interview aan dat het voor hun motivatie om te werken met Sprint Plus heel belangrijk is dat:

- de computers werken
- het geluid goed is/ de koptelefoons het doen
- de gescande documenten goed leesbaar zijn voor het programma
- zij er in de klas aan kunnen werken

Bijlage 7 Gegevens van interview met leerkrachten

De leerkrachten geven in het interview aan dat zij het programma Sprint Plus goed kunnen inpassen in het zorgaanbod van de klas omdat:

- het hen geen extra energie en tijd kost om leerlingen met het programma te laten werken
- zij zien dat de leerlingen enthousiast aan de slag gaan
- zij zien dat de leerlingen meer gemotiveerd aan hun taak werken
- zij zien dat leerlingen er zeker niet lui van worden
- zij zien dat leerlingen het begrijpend lezen langer kunnen volhouden

Bijlage 8 Gegevens uit de observaties van de leerlingen, uitgevoerd door de leerkrachten en de onderzoeker

Bij het observeren van de leerlingen bleek dat:

- alle leerlingen zonder aansporing aan hun taak gingen beginnen
- alle leerlingen de mogelijkheden van het programma konden gebruiken, zoals het instellen van het volume en de voorleessnelheid
- alle leerlingen de klik en leesfunctie goed konden gebruiken
- alle leerlingen minstens 20 minuten geconcentreerd met de taak aan de slag waren